

اشقاد کتاب

مر ترضی مدرسی چهاردهی

« تاریخ از عرب تا دیالمه »

« شامل تاریخ طاهریان و صفاریان و سامانیان
 و وضع علوم و ادبیات در آن دوره و فهرست اسماء
 رجال و اماکن »
 « تألیف آقای عباس پرویز »
 « ناشر: علی اکبر علمی در ۱۰۸۰ صفحه، بقطع خشتی »

مؤلف کتاب سالیان درازی است که رشته تاریخ را درس میگوید تألیفاتی دارد که دانش پژوهان از آنها استفاده مینمایند.

نگارنده ناچیز این سطور کتاب از عرب تا دیالمه را خوانده و آنچه بنظر آمده یادداشت نموده است شاید در چاپ دیگر مؤلف را بکار آید و یا کسانی را که در رشته تاریخ کاری کنند موجب یاد آوری گردد.

چنانکه مؤلف فاضل در پایان مقدمه خود نوشته است « بجای انتقاد بی جا محك خود را بکار بندند و عیب و نقص آنرا خود درصدد اصلاح بر آیند و تألیفی کاملتر و جامع تر و خالی تر از هر گونه نقص و عیب بشیفتگان افتخارات تاریخی ایران هدیه کنند »

۱- باب اول کتاب عرب قبل از اسلام از ص ۵ تا ۶۰ آنچه را که در کتابهای حبیب السیر، مجمل التواریخ و القصص بنظر مؤلف مفید آمده مانند داستان طوفان نوح، ملکه بلقیس، لشکر کشی شمر بن افریقش به چین در کتاب آورده است!! افسانهها را با آنکه در این رشته از تاریخ تحقیقات و تتبعات دانشمندان و مورخان بسیار

ارزنده است، در محک بحث و انتقاد قرار نداده است.

جرجی زیدان کتابی بنام «العرب قبل الاسلام» نوشته که مکرر چاپ شده و تازه‌گی دارد. جواد علی از مورخان دانشمند عراق کتابی بنام «العرب قبل الاسلام» تألیف نموده هشت جلد بزرگ آن در بغداد بچاپ رسیده است. خلاصه تحقیقات و اکتشافات تاریخی مستشرقان و باستان‌شناسان را فراهم ساخته و باسنجش تاریخی ودقت علمی تاریخ عرب پیش از اسلام را روشن نموده است.

در زبان فارسی هم کتاب عرب قبل از اسلام تألیف سید حسن تقی‌زاده چاپ تهران، کتاب تاریخ اسلام دکتر علی‌اکبر فیاض آخرین تحقیق علمی را بزبان فارسی دربردارد. مؤلف فاضل کتاب تاریخ عرب تادیال‌مه می‌توانست از آنها استفاده کند و ارزش کتاب تألیفی خود را زیادتر نماید.

با آنکه میدانیم درباره داستان طوفان نوح چه تحقیقات علمی شده بسیاری از دانشمندان و شاید همه محققان تاریخی منکرند که طوفان نوح تمام جهان را فرا گرفته است و بادلیل و برهان تاریخی و جغرافیائی ثابت نموده‌اند که قسمتی از جهان آباد آن زمان در زیر آب رفته است. دریغ است که در جهان دانش مورخی افسانه‌های تاریخی را در کتابی بنام تحقیق در تاریخ تقالی کند و با چاپ و انتشار آن کتابی بنام نموداری از تألیف معاصر عرضه دارد!! نقل قول از چند کتاب بدون تجزیه و تحلیل و بدون پاورقی و انتقاد علمی سزاوار نیست که بگوئیم این است سرگذشت عرب و اسلام که بخشی از تاریخ جهان و اندیشه بشری را سرگرم نمود!!

هر گاه موافق کتاب «تاریخ از عرب تادیال‌مه» روایات حبیب‌السیر یا حمزه اصفهانی و تاریخ مجمل‌القصص را انتخاب و داستانها و افسانه‌ها را تجزیه و تحلیل مینمود، شایسته تقدیر بود، چه اگر سخنان سایر مورخان را در برابر گفتار طبری می‌آورد و به بحث و انتقاد علمی می‌پرداخت، نشان میداد کدام يك از سخنان مورخان قدیم درست و یا نادرست است. یا کدام يك از گفتار تاریخی با عقل و خرد راست می‌آید. چون کتاب تاریخ حبیب‌السیر چاپ جدید آن را آقای جلال‌الدین همائی مقدمه

نوشته و مجمل التواربخ والقصص را ملك الشعراء بهار تصحیح کرده است .
 ترجمه تاریخ طبری راد کتر جواد مشکور در تهران پچاپ رسانیده تاریخ
 حمزه اصفهانی در اروپا چاپ شده و همه این کتابها که با مقدمه استادان فن تاریخ و ادب
 منتشر گردیده است آیا سندیت تاریخی آن درست است؟! میتوان آنها را وحی منزل دانست؟
 هیچیک از مورخان دانشمند و محققان رشته تاریخ چنان سخنانی نگفته اند.
 مگر زود باوران دروغها و افسانه‌ها را باور کنند !!

۲ از ص ۶۱ تا ۱۷۹ سیرت حضرت رسول اکرم ص است از ص ۱۸۰ تا ۴۰۲ در
 باره خلفای راشدین سخن گفته شده . درباره خلفای راشدین مؤلف از کتابهایی
 مانند حبیب السیر نقل قول نموده با آنکه میدانیم که بمرور ایام درباره هر يك از وقایع
 تاریخی تحقیقات و تتبعات کافی شده است و اسناد و مدارك زیادی بدست آمده است
 تاریخ نویسی از داستان سرائی و افسانه سرائی و نقل کرامات و معجزه بیرون آمده است
 همه حوادث را دانشمندان فن به تجزیه و تحلیل علمی و تاریخی پرداخته اند. دریغ است
 که در تألیفات ماشیوه علمی بکار نرود . چه خوب بود مؤلف فاضل کتاب « از عرب
 تا دیالمه » بکتابهایی که در رشته تاریخ صدر اسلام نوشته اند نگاه میکرد چنانکه در
 پیرامون سیرت محمد ص کتابی که دکتر طه حسین نویسنده و استاد مشهور عرب در
 سه جلد نوشته است وی هنگامی که کتاب سیرت رسول خدای خوانده آنچه بنظرش رسیده
 بسبک دلکشی بخامه در آورده این کتاب بزبانهای زنده دنیا میگویند ترجمه شده
 و بدرالدین کتابی آنرا بفارسی ترجمه نموده و در اصفهان بچاپ رسانیده است.

زندگانی محمد ص تألیف دکتر محمد حسین هیکل ترجمه آقای ابوالقاسم
 پاینده و کتابهای ۱- وعده حق ۲- علی علیه السلام و فرزندانش تألیف دکتر
 طه حسین ترجمه آقای احمد آرام ، کتاب تاریخ عرب تألیف فلیپ حتی ترجمه
 آقای محمد سعیدی ، تاریخ سیاسی و اجتماعی و فرهنگی اسلام تألیف دکتر
 حسن ابراهیم در سه جلد ترجمه آقای ابوالقاسم پاینده از مدارك ارزنده تاریخ
 اسلام و عرب میباشد که هر مورخی بی نیاز از آنها نیست ، افسوس که مدعیان
 فضل و دانش کمتر توجه به انتشار آثار علمی دارند !! گفتار پوسیده را از نوزنده

میسازند و بنام تألیف تازه‌ای چاپ می‌کنند !!

۳- باب چهارم کتاب از عرب تادیالمه درباره دوازده امام شیعیان است « از ص ۴۰۴ » در این رشته از بحث، مؤلف بزرگوار اخلاص و ایمان پاک خود را بخاندان علی ع نمودار ساخته است. خدایش جزای خیردها چه کمتر مردم فارسی زبان بخصوصیات زندگانی امامان شیعه آشنایند. نکاتی که در این باره بنظر آمد این است: درباره حسین ع شایسته بود که فلسفه شهادت حضرت را در برابر ستمکاران روشن میساخت ! چرا- حسین ع خروج کرد؟! چرا دفاع کرد؟ مگر دستگاه سلطنت یزید چگونه بود؟ خلافت اسلامی بر ازنده یزید بود یا حسین ع؟ آیا امویان تعصب نژادی داشتند؟ امام حسین رهبر پارسایان و پرهیزکاران بود؟! آیا میخواست احکام قرآن را اجرا سازد؟ و دیانت اسلامی جهانی گردد؟ نفوذ مسیحیان در کاخ یزید تا چه اندازه بود؟! خوشبختانه در این زمینه کتابهای بسیار نفیسی بفارسی ترجمه و منتشر شده سزاوار است در چاپ دوم کتاب (از عرب تادیالمه) از آنها استفاده شود ما نند ۱- زندگانی روحی اباعبدالله بقلم ابی عبدالله زنجانی چاپ تبریز ۲- همت بلند تألیف استاد عبدالله علائی عضو مجمع علمی لغوی مصر ترجمه آقا میرزا باقر کمره‌ای ۳- حسین علیه السلام و یارانش تألیف استاد علامه آمیرزا محمدعلی مدرس چهاردهی (متوفی ۱۳۳۴ ه.ق.). مؤلف کتاب سخن درباره امام جعفر صادق را کوتاه نوشته همه میدانیم امام جعفر صادق مؤسس فقه مذهب جعفری است و بر طبق قانون اساس مذهب رسمی ایران شیعه اثنی عشری است بجای نیم صفحه از کتاب بجا بود چند صفحه درباره امام ششم شیعیان تحقیق شود چه اختلاف اسماعیلیه و اثنی عشریه از بعد از حضرت آغاز گردید مدارك و عقاید شیعیان از امام صادق ع است .

استاد محمد ابو زهره استاد دانشکده حقوق مصر کتابی بنام امام صادق (ع) دارد و استاد ابو زهره در دوره د کترای حقوق دانشگاه مصر بحث و درسی که از لحاظ حقوق شیعه و امام جعفر صادق ایراد نموده بنام کتاب الامام الصادق تألیف و بچاپ رسانیده است، دریغا که دانشگاه تهران و اساتید آن کمتر توجه باینگونه بحث‌های تحقیقی و حقوقی دارند !!

استاد جواد مغنیه رئیس محکمه عالی تمیز جعفری در بیروت کتابی بنام امام صادق (ع) نوشته و چون مولف کتاب قاضی القضاة مذهب جعفری در لبنان است شخصیت امام ششم شیعیان را نیکو تجزیه و تحلیل نموده این کتاب بقلم آقای جعفر غضبان فارسی ترجمه و منتشر گردیده است .

استاد عبدالله سبیتی کتاب بسیار نفیسی در پیرامون شخصیت امام جعفر صادق تألیف نموده در دیار عرب چاپ شده کتابی بنام الامام الصادق و المذاهب الاربعه بقلم اسد حیدر از فضلالی حوزه علمی نجف در سه جلد تألیف شده که شایسته ترجمه فارسی است . با داشتن این رشته از تحقیقات علمی و تاریخی دریغ است که درباره امام ششم مذهب شیعه در چند سطر مطلب خلاصه گردد .

۴- درس ۴۳۳ کتاب (از امام نهم نوشته است «در ماه ذی الحجه سال ۲۲۰ هـ در مدینه وفات یافت و در مقبره بنی هاشم مدفون گردید» و در ص ۴۳۵ از امام نهم نوشته «امام را در سال ۲۲۰ هـ از مدینه به بغداد خواست و امام در اواخر همان سال وفات یافت» .

گویا این دو عبارت روشن نیست! آیا امام در مدینه مدفون گردید و یا در بغداد دفن شد!؟

همه مورخان که درباره بغداد تحقیقاتی دارند قبر امام جواد ع را که امام نهم شیعیان است - در بغداد میدانند شاید مولف فاضل کتاب از عرب تادیالمه که از اروپا بایران بازگشت کرده توفیق زیارت کاظمین را پیدا کرده و شاید بخاطر داشته باشند که عراقی‌ها آن سامان را جوادین میگویند و سالی هزاران نفر از شیعیان جهان بمزار امام هفتم و نهم در کاظمین میشتابند.

اینها مطالعه اجمالی بود در پیرامون کتاب تاریخ از عرب تادیالمه که در دیرستانها و دانشکده‌ها استفاده و مطالعه میکنند!؟

تاریخ باید بر روش علمی نوشته شود هر گاه در کتاب تاریخ خود نقالی کنیم درست نیست چه مطالب و حوادث و اتفاقات و ارو نه جلوه گر میشود و ذهن خوانندگان و دانشجویان آشفته میگردد . تاریخ نگار در کتاب تاریخ خود باید نموداری از

حقایق اجتماعی و علمی و حوادث را که در خلال قرن‌ها اتفاق افتاده بما نشان دهد، خردمندان و هوشمندان پس از مطالعه تاریخ بهمان روش دقیق علمی داوری کنند و بدانند که گذشتگان ما چگونه مردمی بودند؟ چه روزگاری داشتند. خبری که مورخ در کتاب خود نقل مینماید شایسته است که با عقل و منطق درست در آید آیا میتوان بگفته مورخی باور نمود؟! میزان باوری خبرچيست؟!

صدها پرسش و پاسخ علمی از طرف محققان شرق و غرب درباره علم تاریخ پدید آمده است دریغا که نویسندگان کمتر بآنها آشنا هستند.

نگارنده این سطور سیر تاریخ نگاری در شرق را در فصلی از کتاب خود نوشته «تاریخ فلاسفه اسلام در دو جلد چاپ تهران» که چگونه محققان دانشمند ایران و اسلام در زمینه تاریخ کوشش و کار علمی نمودند که نوشته‌های آنان در جهان علم و دانش سندیت پیدا کرد.

مؤلف کتاب که عمرش را در تحصیل و مطالعه در اروپا و ایران بسر برده و سالیان درازی است که رشته تاریخ را درس میگویند، در چاپ دوم کتاب خود شایسته است تجدید نظری نمایند تا کتاب تاریخ از عرب تا دیالمه ارزش علمی و تاریخی بیشتری پیدا کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

احمد سهیلی خوانساری

رباعی

گفتم گرچه از زلف چرا کردی باز
گفتاشب هجران تو خواهیم دراز
گفتم بغمت ساخته‌ام گفت بیوز
گفتم زغمت سوخته‌ام گفت بساز

گفتم گرچه از زلف چرا کردی باز
گفتاشب هجران تو خواهیم دراز
گفتم بغمت ساخته‌ام گفت بیوز
گفتم زغمت سوخته‌ام گفت بساز